

V.S. ALEXANDER
ZRADA BÍLÉ RŮŽE

edice
KLOKAN

Copyright © The Traitor by V. S. Alexander 2020
Translation © Jana Vlčková, 2022
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.
Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Z anglického originálu THE TRAITOR
vydaného v roce 2020 nakladatelstvím
Kensington Publishing Corp.
119 West 40th Street, New York, NY 10018
přeložila Jana Vlčková
Redakční úprava Hana Škodová
Grafická úprava obálky Emil Křížka
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokán, 2022
shop@alpress.cz
Vydání první

ISBN 978-80-7633-750-3

*Věnováno těm,
kteří bojovali a umírali za svobodu.*

PROLOG

**Noc
rozbitého skla**

Kristallnacht, Křišťálová noc, 9. listopadu 1938

Tma šálí naše smysly.

To mi prolétlo hlavou, když jsem poprvé zaznamenala ony zvuky, zpočátku slabé jako rej kapek ve fontáně, následované vzdáleným řinčením tříštícím ticho noci. Protřela jsem si oči oslepené spánkem, natáhla se pro brýle a vykoukla oknem nad psacím stolem. Stříbrné hodiny na jeho desce hlásí, že je něco po jedné hodině z půlnoci. Je devátého listopadu, patnácté výročí neúspěšného Pivního puče, snahy o nacistický státní převrat, kdy národní socialisté po celém Německu oslavovali a velebili nacistické mučedníky. Všichni by měli spát, ale vzduch plní i jiné, avšak stejně zlověstné ruchy.

Oknem ke mně pronikal tlumený smích a povykování. Pootevřela jsem ho a poslouchala hlasy šířící se Mnichovem. Jako by přicházely ze všech koutů města a vyvěraly ze samotné země. Nezřetelné hlasy, prozpěvování: „*Juden, Juden, Juden.*“ Zachvěla jsem se pod palbou hněvu a nenávisti.

Rozsvítím lampičku a kalné žluté světlo zaplaví papíry rozprostřené po psací podložce s pijákem. Než jsem šla spát, hodiny jsem je studovala. Promnula jsem si unavené oči, nasadila si brýle, hlavu jsem si podepřela dlaní a zahleděla se přes sklo poskvřněné sazemi z okna našeho čtyřpokojevého bytu na Rumfordstrasse.

Zaostřila jsem na jehle podobnou věž kostela svatého Petra, „starého Petra“, jak mu říkali moji rodiče, a pak jsem se podívala ještě dál, za kamenné budovy lemující ulice. K obloze stoupaly spirály kouře a kumulovaly se do oblak,

kteřá zakrývala měsíc v úplňku. Na obzoru šlehalý plameny a tmavý dým se rozlézal po nebi jako inkoust nalitý do kbelíku s čistou vodou.

Mnichov postavili ze dřeva a kamene, a jistě brzy dorazí hasiči, aby požár zlikvidovali. V břiše se mi usadil pocit, který jsem už několikrát zažila. Připomněl mi čas, kdy jsem se jako sedmileté dítě krátce po přistěhování do Mnichova ztratila mamince v obchodním domě. Tehdy se mě zmocnil zvláštní strach. Ujal se mě laskavý starý pán v modrém obleku, který byl cítit tabákem a kořeněnou kolínskou, a pomohl mi maminku najít. Mluvil se silným přízvukem a na prošeďivé hlavě měl kulatou čepičku. Máma mě popadla do náruče a okamžitě se na mě přestala zlobit kvůli tomu, že jsem od ní odešla. Později mi řekla, že kdyby nebylo toho židovského pána, mohl by mě někdo unést. Hovořila klidně a mírně, ne rozhněvaně jako hlasy za oknem.

Toho listopadového večera se ke mně tehdejší hrůza vrátila s drtivou silou, jako když se navrší cihla na cihlu. Děsily mě změny, které se městem prohnaly s tím, jak se šířil národní socialismus, nejprve drobnými krůčky a pak zákeřnými skoky, překračujícími všechny meze. Moji židovští přátelé, jichž povážlivě přibýlo od chvíle, kdy mě v obchodním domě zachránil ten starý pán, si ode mě udržovali odstup a tvrdili, že mi bez nich bude lépe. Jeden po druhém mizeli z mého života a mně bylo z jejich slov smutno. Chtěla jsem si je udržet a přátelit se s nimi, přestože oni si nepřáli být vidět ani slyšet a skrývali se ve svých domovech jako tiché myši.

V roce 1938 obviňování a represe nedopadly jenom na moji rodinu, ale i na každého obyvatele města, který nebyl zapáleným nacistou. Napětí vibrující Mnichovem někdy hraničilo s paranoí, s příšerným vzrušením, z nějž vře krev v žilách, za které se draze platí – člověk nikdy nevěděl, kdy si gestapo přijde pro vás nebo pro vašeho souseda.

Zatímco mi tyto myšlenky táhly hlavou, oheň nabíral na síle a měnil se v pekelnou směs šlehajících žlutých a oranžo-

vých plamenů, protkanou černými chuchvalci. Provázely je zvuky ničení a zkázy, ale nerozezněl se žádný poplach.

Ve svých šestnácti letech jsem byla moc mladá, abych opustila dům bez dovození, ale dost stará, abych byla zvedavá – a vystrašená tím – co jsem viděla a slyšela. Po špičkách jsem prošla chodbou a nakoukla do ložnice rodičů. Nerušeně spali zachumlání v peřinách a rytmicky oddechovali.

Vrátila jsem se do svého pokoje, zhasla lampičku a pokusila se znovu usnout, přestože mě šířil strach o město, které jsem nazývala domovem.

„Tálie!“ zvolala máma druhý den za mými dveřmi.

Vyskočila jsem z postele. „Ano?“

Marie, moje matka, nervózně podupávala podrážkou jako vždycky, když jsem zaspala.

„Přijdeš pozdě do školy.“ Otočila se na patě a zamířila chodbou ke kuchyni, černé šaty šustily a kramflíčky střevíců klapaly po dřevěné podlaze. Moje matka za žádných okolností nezapřela svůj buržoazní původ, navzdory skutečnosti, že život v Německu byl pro oba moje rodiče náročnější, než očekávali při odchodu z Ruska. Bez ohledu na denní dobu máti vždycky vypadala, jako když jde nakupovat. A pořád jsem pro ni byla Tálie, další zvyk, jehož se odmítala zbavit. Hrozně mě tohle oslovení dráždilo, protože dávno nejsem malá – šestnáctého května mi bylo šestnáct. Všechny moje kamarádky a chlapci, které jsem znala ze školy a oblíbila si je, mi říkali celým jménem – Natálie.

„Škola dnes není – je státní svátek.“ Zívla jsem a natáhla se k oknu, abych se přesvědčila, jestli požár ještě zuří.

Přikráčela zpátky a oči se jí podrážděně blýskaly. „Herr Hitler svátek zrušil. Herr Hess dnes večer pronese proslov. Bez ohledu na to, jestli je škola. Pokud ne, můžeš mi skočit pro přízi, abych mohla otci zalátat ponožky.“

Nevěděla jsem, co si počít. Jestliže není státní svátek, budou obchody otevřené, nebo zavřené? A sehnat nějaké

textilní zboží či galanterii byl téměř nesplnitelný úkol, teď když je zapotřebí uspokojit stále vzrůstající nároky wehrmachtu. Umyla jsem se, oblékla a připojila se k rodičům u jídelního stolu.

„Viděla jsi ten požár?“ zeptala jsem se mámy, sotva jsem se posadila.

Matka se zabývala hrnci na sporáku a neodpověděla. Můj otec, Petr, zvedl k ústům lžici s ovesnou kaší a přísně se na mě podíval. Přimhouřil oči a poznamenal: „Ničemové. Takový nesmysl.“ Dopřál si sousto a ukázal na mě lžicí. „Drž se od nich dál.“

„Jak víš, že to byli ničemové?“ zeptala jsem se.

Otcovo černé obočí se naježilo nad hradbou nosu. „Lidé se zdráhají v těchto dnech mluvit, ale někteří se nerozpakují, dokonce ani časně ráno, když se sousedé potkají na chodbě.“

„S darebáky se nepřátelím,“ ujistila jsem ho a vrazila lžici do kaše.

Na rozdíl od matčina svěžího přístupu k životu byl můj otec věcný a vyžadoval přísnou disciplínu. Jak jsem dospívala, nesnášela jsem jeho striktní příkazy, jimiž mě neustále zasypával jako frázemi. Základem jeho slovníku bylo slůvko „ne“ – jako záporná částice i předpona.

Po jídle jsem se vrátila do svého pokoje a zabývala jsem se příkladem z algebry, na němž jsem pracovala předěšlého večera. Otrávená z neschopnosti jej vyřešit, odhodila jsem papír a pero vedle učebnice biologie. Kniha ležela otevřená na titulní stránce, na níž se hrdě vypínal orel s roztaženými křídly, obklíčený svastikou. Jenom se leskl, jako by ho vytiskli teprve včera. S těmito symboly jsme žili každý den – neměli jsme na vybranou.

Vyčistila jsem si brýle a uvažovala, jestli se mi podaří jít na chvíli ven s mojí kamarádkou Lisou Kolbeovou. V životě a ve světě se vyznala mnohem lépe než já. Podle mě byla hezčí a společenštější, nepůsobila tak sklíčeně. Nejspíš za to mohlo prostředí, ve kterém vyrůstala. V její německé rodině zkrátka vládla veselejší nálada než v naší ruské. Kromě toho

jsem obdivovala, jak si Lisa dokáže získat přátele. Známe se roky, protože jsme skoro stejně staré a bydlíme ve stejném domě.

Ze zdola se ozvalo dvojí tiché zaklepaní na strop, sotva slyšitelné, ale já cítila, jak se zachvěla podlaha pod mýma nohama. Byl to smluvený signál, výzva k setkání. Oblékla jsem si kabát a vešla do obývacího pokoje.

Otec popíjel čaj a četl si zakázanou knihu – německý překlad *Summa theologiae* od Tomáše Akvinského. Spolu s několika dalšími zapovězenými svazky ji schovával za knihovnou, jako by je tam nemohl nikdo objevit. Na veřejnosti by zakázaný titul nikdy do rukou nevzal, a protože my jsme si jeho počínání nechávali pro sebe, bylo málo pravděpodobné, že by jeho skrýš někdo objevil.

Chvilí jsem sledovala, jak se jeho oči vpíjejí do slov. Brzy svazek odloží a půjde do lékárny, kde pracuje jako farmaceutický asistent, což je práce podobná té, kterou zastával v Rusku před odchodem do Mnichova.

Máma mi dala peníze pro případ, že bych natrefila na otevřený obchod, kde by se dala koupit černá příze. Ale napřed jsem dostala přísné přikázání od táty: „Hlavně si hled svého.“ Vlepila jsem rodičům pusku na rozloučenou a vykročila na zaprášenou chodbu. Dávala jsem si pozor, abych nedupala na schodech.

Lisa už na mě čekala v prapodivném šeru a zpod krátkého kabátu jí koukaly punčocháče. Na obličej jí částečně dopadalo světlo z jediné žárovky nahoře nad schodištěm. Světlé, téměř stříbrné vlasy měla půvabně sestříhané kolem tváře a uší. Na rtech s povytaženými koutky pohrával drzý úsměšek, jež jsem tak důvěrně znala.

„Kam máme namířeno?“ zeptala se.

„Koupit přízi.“

„Ó jak vzrušující,“ poznamenala a předstírala zívnutí.

„Já vím.“

„Naši odešli do práce.“ Šibalsky se zakřenila. „Musíme se podívat, co se stalo včera v noci.“

Zakoušela jsem totéž rozčilení jako ona a nemohla jsem se dočkat, až zjistíme, co se děje. Byla jsem víc než ochotná porušit otcovo nařízení. Seběhly jsme po zbývajících schodech a prolétly vstupními dveřmi. Ve vzduchu se stále vznášel zápach spáleného dřeva.

„Viděla jsi ten požár?“ vyzvídala jsem cestou úzkými uličkami starého města. Na západní straně se nad centrálním náměstím Marienplatz tyčila dvojice věží Frauenkirche.

„Jenom rudou září na obloze.“

Obklopila nás zvláštní atmosféra toho dne. Ulice byly podivně ztichlé, ale sem tam nás někdo minul se sklopenýma očima, stěží jsme mu stály za pohled. Občas se kolemjdoucí rozplynuli ve stínech sousedních ulic jako přízraky.

Na lavičkách sedělo několik mladých mužů. Kouřili cigarety, anebo se opírali o budovy a působili dojmem, že se vypořádávají s kocovinou po náročné noci. Patřili ke členům SA, jimž se říkalo „hnědé košile“. Jeden z obzvláště nevrlych výtečníků, mladík s čupřinou vlasů barvy písku a výraznou bradou, nám zastoupil cestu a přinutil nás se zastavit. „*Juden?*“ otázal se. „*Nein,*“ odpověděly jsme a ukázaly mu doklady ze školy, bez nichž jsme nevycházely z domu, a tak nás nechal projít.

„Jak může pochybovat, že nejsme Židovky? Copak to není jasné na první pohled?“ prohodí Lisa v pokusu o vtíp a její slova jsou prodchnutá sarkasmem. Jedna z našich židovských kamarádek, kterou jsme neviděly několik měsíců, byla tak blondatá a modrooká, jak jen může Árijec být. Přesto se na ni vztahovaly restriktce uvalené na Židy. Nebylo na nich nic spravedlivého.

Brzy jsme dokráčely k budově, která hořela – synagoze. Mnohokrát jsem ji míjela. Byla postavená z masivního kamene s velkým kulatým oknem zasazeným v něčem, co vypadalo jako věžička, ale plameny všechno spálily a po okně zbyla jen kulatá prázdná díra, jako když někdo vydloubne Kykloповi oko. Většina střechy se zhroutila. Kamenné zdivo zčernalo sazemi, ale některé části síla žáru

zbarvila do odstínu popela. Vyhořelá stavba s lomenými okny a dveřmi působila odpudivě, stejně jako holé stromy opodál.

Neodvážily jsme se jít blíž, protože budovu strážili členové SA a drželi v šachu ty, které by napadlo jít rabovat, anebo snad něco zachraňovat. Za námi stály dvě ženy a po tvářích se jim kutálely slzy. Marně si je utíraly kapesníkem. Z dušených vzlyků se dalo soudit, že k sobě nechtějí přitahovat pozornost.

Odšouraly se pryč. V ten okamžik si vedle mě stoupl pěkně oblečený mladý muž a smekl klobouk. Byl vysoký a světle hnědé vlasy, rozdělené na levé straně pěšinkou a sčesané doprava, jak nosila většina mužů, zdobily vyšisované pramínky. V pohledném obličejí zářily inteligentní oči, posazené daleko od sebe, tak trochu vychytralé.

„SA založili požár pomocí benzínu a pak se pokusili hodit rabína do plamenů,“ zašeptá muž, aniž odtrhne zrak od synagogy. „Chtěl zachránit svitky tóry.“

Vyměnily jsme si s Lisou rozpačitý pohled. Nevěděly jsme, co na to říct.

„Jsou to psi, všichni do jednoho,“ pokračoval. „Rabína zatkli. Určitě skončí v Dachau. Prasata.“ Otočil se k nám. „Kdo jste?“

Chtěla jsem odpovědět, ale Lisa se postavila přede mě a prohlásila: „Do toho vám nic není! Kdo jste vy, že se ptáte?“

Jako správný introvert jsem ztichla. Mladého muže, který projevil soucit s rabínem a litoval tragického požáru, mi bylo tak trochu líto. Čistě ze sympatie jsem se na něho usmála a naše oči se na okamžik střetly. V tu chvíli jako by mezi námi přeskočila jiskra a mně se zjezily chloupky na pažích.

„Omlouvám se, že jsem vás obtěžoval, ale nezapomenu na vás,“ řekl muž a pokynul nám kloboukem. Významně se na mě podíval a zmizel za nejbližším rohem.

„To bylo divné,“ poznamenala jsem ke své přítelkyni a nepřítomně jsem si na nose postrčila brýle. Vzrušení mě

stále neopouštělo. Sebevědomá Lisa, vyrovnaná a elegantní, stála několik kroků ode mě. Já se nikdy za pohlednou nepovažovala. Na můj vkus jsem byla příliš vytáhlá, hubená a tmavovlasá. Ani brýle mi na sebedůvěře nepřidávaly.

„Pojďme pryč, než začneme vypadat ještě víc podezřele,“ navrhla Lisa. Naznačovala tím, že už jsme překročily hranici obhlížením synagogy.

Měla pravdu. Člověk si musel dávat pozor, aby vyhlížel jako dobrý Němec, nedělal vlny a nepůsobil pozdvižení, protože sebemenší překročení zákona by mohlo zapříčinit neštěstí.

Na odchodu jsem se zeptala Lisy: „Co bude s našimi židovskými kamarády? Bojím se o ně ještě víc než předtím.“ A za touto otázkou se skrýval širší neoddiskutovatelný fakt: Lisa a já jsme nesouhlasily se zákony a doktrínami Říše. Nedá se říct, kdy přesně jsme se k tomuto postoji dopracovaly, ale propaganda valící se z novin vydávaných státem a rádia, muži, kteří odešli do války a nikdy se nevrátili, přidělový systém a napětí silící ve společnosti nás k němu přirozeně dovedly. Aniž jsme o tom mluvily, věděly jsme, že takový způsob uvažování má svoje následky. Ale co jsme mohly s nacisty udělat?

Kráčely jsme po Mnichově a vnímaly zkázu způsobenou kvůli „ochraně“ židovského majetku – důsledky rabování ze strany SA a ostatních. Mnozí lidé se vydali obhlédnout škody a jako bez ducha se ploužili kolem rozbitých výloh, vypálených obchodů a vypleněných výkladů. My s Lisou jsme okamžitě pochopily, že se svět mění k horšímu.

Restaurace Schwarz měla vytlučená okna. Obchod Adolfa Salberga na Neuhauserstrasse někdo zlikvidoval zápalnou lahví a z velkého vývěsního štítu *Salberg* zbyla jen hromada pokrouceného kovu. Kloboučnictví Heinricha Rothschilda bylo zplundrované a výkladní skříně zdobily bílé hanlivé nápisy. Zkáza se nevyhnula ani hudebninám Sigmunda

Kocha. V Bernheimerově nábytku a uměleckých předmětech nezbylo jediné sklo celé, ale možná úplně nejvíc ze všeho námi otřásl zdemolovaný obchodní dům Uhlefelder na ulici Rosental.

Otec pracoval pro jednoho z hrstky židovských obchodníků, kteří v Mnichově zbyli. S Lisou jsme ho přistihly, jak stojí před vytlučenými okny lékárny. Ulice byla posetá roztržitým sklem, které se třpytilo jako démanty.

„Co tady pohledáváš?“ zeptal se mě přísně, když jsme se přiblížily. Neušlo mi, jak pevně svírá rty v širokém oblíčeji, tak typickém pro ruské muže. „Máma tě poslala pro přízi, a ne aby ses potloukala po městě.“ Chopil se koštěte opřeného o domovní zeď a ukázal na nás násadou. „Mazejte domů! Hned! Už jste viděly dost!“

Pan Bronstein, tátův nadřízený, prostrčil hlavu rozbitým oknem. Svrastělý obličej, zarudlé oči a třesoucí se ruce svědčily o bolesti, kterou mu způsobila spoušť v jeho lékárně. Dole kráčely ulicí dvě hnědé košile. Otec odhodil koště, popadl Lisu i mě za ramena a zašeptal, abychom se ani nepohnuly.

„Jste Židi?“ zahulákal na nás jeden z mužů.

Táta zavrtěl hlavou, ale dál na ně vzdorovitě zíral.

„Tak pokračujte,“ nařídil mu nacist. Zamířil k nám s rukou položenou na pouzdře pistole. „Kde je Bronstein?“

Lékárník, malý a hubený, se objevil ve dveřích. Muž se k němu vrhl a zatlačil ho dovnitř, kde zařval: „Uklid' si ten bordel, špinavý Židáku! Takhle vedeš svůj podnik? No, už dlouho nebudeš. Za tuhle škodu musíš zaplatit.“ Z apatyky se ozvaly rány a křik.

Otec nás postrkoval po chodníku směrem k domovu. Ruce se mu třásly. Vracely jsme se mlčky. Když jsme se přiblížily ke dveřím, uvědomila jsem si, že v Německu doslova přes noc zvítězila smrt nad životem.

Na přízi si nikdo z nás ani nevzpomněl.

ČÁST 1

Bílá růže

1. kapitola

Červenec 1942

Kdybych věřila, že je země placatá, stepi táhnoucí se v nepřerušené linii až ke vzdálenému obzoru by mi posloužily jako důkaz. Rozkládala se přede mnou rozlehlá krajina sláтанá z trav různých zelených odstínů, jejichž stébla se vlnila ve větru spolu s hnědým strništěm, které zůstalo po sklizni ozimé pšenice. Jiná pole od sebe oddělovala jen šedá kůra řídké rostoucích stromů, anebo siluety dřevěných chalup, které přestály řádění wehrmachtu.

Cestovala jsem našlapaným vlakem, odděleně od vojáků mířících na ruskou frontu. Doprovázela jsem je jako dobrovolná zdravotní sestra německého Červeného kříže.

Některá pole byla vypálená a zůstala jen zčernalá země, ale až vyjde slunce, zbylí sedláci ji určitě začnou obdělávat a ošetřovat. Viděla jsem je postávat s vidlemi v ruce, anebo řídit povoz tažený koněm. Snad tito chudí lidé dokážou vydupat z vyprahlé půdy další úrodu.

Pár z nich jich nějakým zázrakem přežilo. Třeba wehrmacht potřeboval lidi na otrockou práci, aby mohl vozit zrno nazpátek do Německa, anebo je „dobrotivý“ nacistický důstojník ušetřil smrti.

Bylo to poprvé, co jsem se do Ruska vrátila potom, co naše rodina uprchla v roce 1929 z Leningradu během první fáze pětiletky. Tehdy mi bylo sedm. Otec viděl z první ruky, jak mizí ti, kteří neplnili kvóty stanovené Josifem Stalinem – jako by se doslova přes noc vypařili a už je nikdy nikdo neviděl. Obvykle byli posláni na smrt do pracovních táborů. Tátovi se podařilo sehnat dost peněz, abychom se mohli

odstěhovat do Německa, kde doufal, že budeme vést lepší život. Před nástupem národního socialismu jsme měli nárok na občanství, protože rodiče mé matky byli Němci.

Avšak po 1. září 1939, kdy došlo k invazi do Polska, se naplno rozhořela válka, a tak nám okna vlaku nabízela pohled na krajinu podle toho, kudy jsme zrovna jeli. Někde si udržela svou syrovou krásu, jinde ji zle poznamenal ozbrojený konflikt. Ve Varšavě jsem se stala svědkem zoufalství Poláků, kteří se na útěku před nacismem vzdali všeho, kromě své lidskosti, když jsem podstrčila malé holčičce kousek kandovaného cukru a ona mi za něj dala květinu. Obě jsme zíraly na cihlové zdi ghetta, kde se tísnila spousta Židů. Vojáci hnali zubožené lidi ven a dovnitř z brány, a nutili je kráčet ve vyrovnaných řadách bůhvíkam. Během let jsem vůči podobným hrůzám otupěla, protože jsem zjistila, jak málo lze proti Říši bojovat.

Tam, kde se země neocitla ve smrtícím sevření války, ve východním Prusku ševalily listím stříbrné břízy a široké ruské stepi přecházely v mírně zvlněné kopce. Okna vlaku zela dokořán, kola rytmicky klapala po kolejích a červenové horko mizelo spolu se zapadajícím sluncem. V těchto okamžicích člověk zapomínal na nástrahy boje a propadal dojmu, že je se světem všechno v pořádku.

Avšak dlouhé putování vlakem na frontu nabízelo i jiné rozptýlení. Cestovala jsem s mladou ženou jménem Greta, také dobrovolnou zdravotní sestrou, o které jsem nevěděla skoro nic jiného, než že má stejně jako já po případném návratu do Mnichova svoje vlastní plány.

Protože můj otec pracoval v oboru příbuzném medicíně, také mě to táhlo tímto směrem, a kromě toho jsem neměla lepší nápad, co si počít se životem. Po zkušenostech načerpaných v Lize německých dívek jsem se stala dobrovolnou ošetřovatelkou. Starala jsem se o nemocné, což mi přinášelo pocit uspokojení. Prováděla jsem převazy, konejšila zraněné děti a učila se zdravotědu. To byla po roce 1939 moje „profese“. Ačkoliv mi ošetřovatelství umožnilo vzdálit se od

přísného otce a nemusela jsem podlehnout tlaku, abych se okamžitě vdala a porodila děti, jak požadovala Říše, jedna pořádná nevýhoda dál přetrvávala. Německý Červený kříž silně napomáhal nacistickému režimu. Očekávalo se od nás, že přijmeme říšské učení o árijské nadřazenosti a budeme slepě následovat Hitlera – což jsem ve své nevinosti ignorovala jak myšlením, tak skutky.

Otcova nesmlouvavost do mě neodvratně zasela přetrvávající napětí, živící moji přirozenou plachost. Ale začínalo ve mně vřít něco silnějšího: touha po svobodě a přání být svou vlastní paní, rodící se vzpurnost.

Jednoho večera, když jsem si v našem stísněném kupé četla v učebnici biologie, nabídla mi Greta cigaretu. Kniha moc vzrušující nebyla, avšak doufala jsem, že mi nabyté vědomosti jako ženě zajistí možnost věnovat se medicíně i v nacistickém područí.

Coby nekuřačka jsem nabídku odmítla. Cigarety nebyly zrovna laciné a často se prodávaly na černém trhu. Zajímalo by mě, kde je vzala. „Slušné“ ženy nekouřily, ovšem jedním z důvodů, proč se ženy stávaly dobrovolnými zdravotnicemi, bylo to, že se alespoň dočasně vymanily z různých zákazů. Cigarety většinou končily u vojáků. Kromě toho mi ukázala lahev s průzračnou tekutinou. Na červené etiketě s polským nápisem stálo *Wódka*, a když Greta vytáhla zátku, ucítila jsem ostrý odér lihu používaného k dezinfekci.

Greta vypadala mnohem starší, než byla. Vrásky vyryté na čele a okousané nehty vyvolávaly dojem, že nevedla šťastný život. Možná se na ní tímto způsobem projevovala nervozita z války, anebo se jí zkrátka všeobecně nedařilo, ale nemohla být o mnoho starší než já, tipovala bych jí něco přes dvacet. Přesto chtěla být hezká pro muže, kteří s námi cestovali.

Seděla proti směru jízdy naproti mně ve vlaku uhánějícím rozlehlou planinou. Zapálila si cigaretu a oblak kouře se otřel o moji tvář, než se rychle vyhrnul otevřeným oknem ven. Sklapla jsem knihu.

„Mluvila jsi s některým z nich?“ Pravým palcem ukázala přes rameno a levým loktem se opřela o rám okna. Zapálenou cigaretu držela venku a vítr z ní urval červenou jiskřičku.

„S několika,“ přiznala jsem. „Nechci se s nimi příliš družit.“ O románek s vojákem či vojenským zdravotníkem jsem nestála. Jela jsem na frontu pracovat, ne si najít manžela. A kromě toho jsem byla tak trochu fatalistka, proto bych se neustále strachovala, jak dlouho v těchto krutých časech zůstane můj potenciální partner naživu. Boje na východní frontě se protahovaly, přestože Říše hlásila samá vítězství. Líbilo by se mi, kdyby mě někdo objímal a líbal, ale vzhledem k tomu, kolik mužů pro Říši umíralo, mi vztah připadal podružný.

Greta potáhla z cigarety, lokla si vodky a lahev mi nabídla.

Stáhla jsem roletu na dveřích kupé. „Kde jsi k tomu přišla?“

„To dáma nikdy neprozradí.“ Kysele se usmála a zabubnovala prsty o sklo. „Některí jsou fešáci – včetně Rusů. Kam se poděly všechny ty přednášky o čistotě rasy, které jsme museli přetrpět? Natálie *Petrovičová*? Alexander *Schmorell*?“

Její otázka se mě nepříjemně dotkla. Byla jsem původem Ruska žijící v Německu a moji rodiče mi nedovolili na tuto skutečnost zapomenout. Věděli jsme, že se v Říši řeší otázka *Untermensch*, podlidí, avšak Rusové, kteří nebyli židovského původu, mohli v Německu klidně žít, obzvlášť ti asimilovaní. V Říši neměl člověk na vybranou – musel poslouchat. Navzdory tomu jsem byla hrdá, že se vracím do rodné země v rámci domnělé mise milosrdenství. Vzala jsem si lahev, ucucla z ní, a silná pálenka mi napřed spálila zevnitř krk, než se v podobě horké koule usadila v žaludku.

„Teď jsme všichni Němci. Podívej se na moje doklady. Říše potřebuje muže... a ošetřovatelky.“ Po tom, co se po nástupu nacistů k moci stalo s mými židovskými přáteli, jsem nechtěla mít s vytvářením nového rasového řádu v Evropě nic společného. Hnusila se mi už samotná myšlenka. Soustředila jsem se na jediné, záchranu životů, a jestli

se tento druh soucitu vztahuje i na Rusy, tak at'. Samozřejmě jsem netušila, co budoucnost přinese.

Greta se nenechala odbýt a dál pokračovala ve snění o mužích: „Je těžké si mezi nimi vybrat,“ prohlásila s očima přikovanými k mým rtům, šklebícím se po dalším doušku.

„Není to ta nejlepší vodka, jakou jsem kdy ochutnala,“ konstatovala jsem, přestože moje zkušenosti s alkoholem byly značně omezené.

„Jeden z nich je Rus. Alespoň to povídal. Alexander. Sluší mu to...“ Greta zabafá z cigarety, která jí díky spěchajícímu vlaku předčasně dohořela až k prstům, a odhodí ji okénkem. „Ale ten jeho kamarád – to je opravdu fešák.“ Ovívá si obličej prsty.

Já si znovu cvaknu z flašky a obestře mě příjemná otupělost. Zívnu a protáhnu se na sedadle, které zároveň slouží jako nepohodlné lůžko. „Zapadlo slunce. Musíme stáhnout zastínění.“

„Další únavná noc, kdy mi společnost budou dělat jenom moje sny,“ posteskla si Greta a uvelebila se na sedadle. „Až budeme na frontě, události se dají do pohybu.“

Zajímalo by mě, jestli má pravdu, protože jsem se obávala, že mi fronta přinese jen tragédie a mizérii. Moje vzrušení z návratu do Ruska přiživovala zvědavost na to, co mě tam čeká. V duchu jsem si lámala hlavu, jestli jsem dostatečně připravená na to, čeho se můžu stát svědkem. Nechtěla jsem si představovat mrtvé a zraněné vojáky a vybombardované domy, mentální obraz posílený zkázou, kterou jsem viděla ve Varšavě. Tyhle vzpomínky odmítaly vyblednout.

Po zdánlivě nekonečné cestě přes Rusko jsme začátkem srpna dorazili do Vjazmy na základnu 252. divize, kam byli muži povoláni. Vystoupily jsme s Gretou z vagonu, abychom si protáhly nohy. Náš cíl se nacházel v Gžatsku, měště ležícím na severozápadě, přibližně 180 kilometrů od Moskvy.

Sotva jsem za zvuku ryčné vojenské hudby stanula na peronu, Greta kývla hlavou k mužům, o kterých mluvila.

„Tamhle jsou.“ Nenápadně na ně ukázala, když vyskočili ze svého vagonu, stojícího kus od našeho. „Drží spolu jako zloději.“

Greta mě poinformovala, že Hans je ten vysoký tmavovlasý muž s profilem filmové hvězdy a obličejem s dokonalými proporcemi, úzkým nosem nad smyslnými rty, malým dolíčkem v bradě a uhrančivýma očima pod tmavým obočím. Willi měl dozadu ulízané světlé vlasy, které mu vítr shazoval do čela. Také byl pohledný. Zaujala mě jeho oválná tvář a široká brada. Z těch tří na mě působil nejtišším a nejhloubavějším dojmem. Posledním byl „Rusák“, jak ho nazývala Greta, na něhož ostatní pokřikovali „Alexi“. Byl vysoký a štíhlý, a husté vlasy si sčesával z obličeje. Zdálo se, že se z těch tří nejvíc usmívá, protože je od přírody veselý, a možná nebere život tak vážně jako ostatní.

Letmo jsem si ho prohlédla. Víc jsem si přála přiřadit ke jménům jednotlivé tváře než v sobě pěstovat romantické představy.

Avšak nebyla jsem připravena na to, co uvidím kromě nich. Z Vjazmy nezůstalo nic než hromady sutin obklopené krátery po bombách. Jedinou nedotčenou budovou byl dřevěný kostelík, tyčící se na nevelkém návrší. Kolem se nepohybovalo nic než německé vojsko. Kam se poděl všechen život? Copak všichni zdejší lidé zahynuli a po nich jejich zvířata?

Do uší mi vyřvávaly ampliony nainstalované wehrmachtem. Poodešla jsem od vlaku a nechala Gretu spolu s ostatními za sebou. Zůstala jsem stát před vypáleným domem, z něž zbyly jen ohořelé trámy a náznak okna. Do nosu se mi vetřel zápach rozkladu, smrti. Otočila jsem se, neboť jsem ho nedokázala vystát, a vzápětí jsem zjistila, odkud pochází. Za domem ležela mrtvola psa ve značném stupni rozkladu. Zvíře mi připomnělo to, které zůstalo v Mnichově odkázané samo na sebe, poté co zmizela jedna židovská rodina. Po nějakou dobu se o ně starali sousedé, ale pak také zmizeli, jako vesnice přede mnou. Z města kdysi kypícího životem nezůstalo nic než vyprahlá půda.

Nastoupily jsme do vlaku a cestou do Gžatsku se moje špatná nálada prohloubila spolu s prodlužujícími se stíny. Nemohla jsem uvěřit, že válka v Rusku trvá déle než rok a vyžádala si stovky tisíc životů, možná víc. Prohnala se po této trase, aby na severu uchvátila Moskvu a Lenin-grad, a převalila se do ruských měst ležících na jihu. Greta musela vycítit, že mi není do řeči, protože ačkoliv jsme obývaly jedno kupé, nechala mě mým myšlenkám a družila se s ostatními ošetřovatelkami ve vlaku.

Stalo se něco, co jsem si zpočátku nedokázala vysvětlit. Když jsem zírala z okna vagonu na rozlehlou krajinu, kde letní vítr bičoval břízy, které na slunci i v dešti vypadaly jako postříbřené, pocítila jsem souznění s touto zemí, kde jsem se narodila, a na niž v sobě nosím hluboko uložené vzpomínky na vzdálené dětství. Zmocnilo se mě cosi jako „ruská horečka“, jako bych se stala součástí vlasti Dostojevského, Tolstého a Puškina, a Goetha a Schillera nechala za zády. Něco v mé duši se pohnulo a otevřelo se neznámým pocítům, které mě znepokojily a současně vzrušovaly. Přepadla mě extatická prázdnota, klenula se nade mnou obloha plná hvězd, neohraňčená prostorem, a dostavila se melancholie okořeněná jiskrami naděje. Hluboko uložené touhy se hlásily o slyšení a já si vzpomínala, jaké to bylo být dítětem a vyrůstat v Leningradu v blažené nevědomosti, jaké starosti si rodiče dělali kvůli Stalinovi a později Hitlerovi.

Přestaly mě omezovat rušné ulice Mnichova a najednou jsem chápala, jaké to je nemít žádné hranice. Defilovaly přede mnou stužky řek, sytě zelené louky a temně zelené lesy. Poprvé jsem spatřila to, po čem ve své megalomanii bažil Hitler, jeho Lebensraum, území, jež si přál získat pro Německo a věčně se rozšiřující Říši. „Podlidé“ budou obdělávat pole, a árijská rasa jim bude vládnout. Ale Hitler a jeho pohůnci nepočítali se silou a nezdolností ruského ducha, a tříška z téhle esence se mi zaryla pod kůži. Nikdy jsem si tuhle skutečnost neuvědomovala zřetelněji, než když jsme dorazili do Gžatsku.

Města jako Vjazma ležela v troskách. Během tažení na Moskvu je německé vojsko vymazalo z mapy. Fronta byla pouhých deset kilometrů daleko a bylo slyšet střelbu. Několik střel dokonce dopadlo poblíž a zemí oťrásly výbuchy. Lidé, kteří tu kromě vojáků zůstali, se potloukali zničeným městem v potrhaných a ušpiněných hadrech a se šokovaným výrazem v očích. Lhostejně nás mijeli. Nás, dobře živené Němce na cestě do vojenského lazaretu, bezpečně ukrytého v lese, kde nehrozí bomby ani kulky. Když jsem tyhle lidi viděla, mé srdce zaplavil silný, hluboký a přetrvávající smutek.

Několik prvních dní jsme si stavěli stany, vybalovali si uniformy, zástěry a ostatní vybavení, poslouchali přednášky vojenských lékařů, hráli karty a nabízeli pomoc několika zdejšími raněným. Někteří zdravotníci, včetně Williho a Alexe, rozlévali po večerech vodku. Z neustálých povzdechů a spousty cigaret se dalo soudit, že každý nadskakuje nedočkavostí konečně něco dělat, a ne jenom sedět v táboře. V noci poblíž města explodovaly bomby a zalávaly lesy pronikavou září.

Asi o týden později přivezl nákladák první pacienty. Každý se okamžitě ujal své role. Jistý doktor mi nařídil pomáhat Alexovi, který se skláněl nad mužem s téměř amputovanou nohou. Vojákovi ležícímu na nosítkách se kymácela hlava. Něco říkal, ale jeho slova se utápěla v poštekávání rozkazů, kovovém rachocení nástrojů a sténání raněných. Alex si natáhl rukavice a opásal se zástěrou a já učinila totéž.

„Co to říká?“ zeptala jsem se.

„Něco o zabití Hitlera,“ odpověděl Alex. „Tvrdí, že jestli přijde o nohu, tak Führera zastřelí.“ Sklonil se, aby prozkoumal rozsah mužova zranění. Obvazy nasáklé krví se změnily z šarlatové na zrzavě hnědou. „Mám pro něho špatnou zprávu. Až se probere, zjistí, že přišel o levou nohu. Šrapnel mu ji málem usekl. My mu můžeme jenom ulevit od bolesti a zajistit mu dostupné pohodlí, dokud mu ji doktor neuřízne.“

Vycítila jsem, že mužova zranění Alexe vyděsila, ale jako vojenský zdravotník statečně bojoval s oživlou noční můrou, odehrávající se ve stanu. Ale nakonec zvítězila jeho přirozená radost ze života a pozvedla ho na duchu.

„Natálie, že ano?“

Přikývla jsem.

Navzdory mizérii, která nás obklopovala, se mu rozzářily oči. „Přines čisté obvazy. Ránu mu vyčistíme a aplikujeme antiseptika.“ Rozhlížel se kolem sebe po velkém stanu. Všichni kolem nás jenom kmitali. „Chvíli potrvá, než bude moct doktor operovat.“ Hans a Greta kousek od nás ošetřovali muže s krvácející ránou na rameni.

Došla jsem pro obvazy a vrátila se k nosítkům. Zraněný blouznil. Popadl Alexe za ramena a přitáhl ho k sobě tak blízko, že mu prakticky řval do ucha. Můj nový kamarád ho utišil a přinutil znovu ulehnout. Pokusil se ho uklidnit naordinovanou injekcí morfia. Pracovali jsme jako tým, ránu jsme vymyli a ošetřili. Droga zabrala a voják usnul.

Když jsme pro něho udělali vše, co bylo v našich silách, svlékli jsme si pláště a šli před stan, abychom uvnitř zbytečně nepřekáželi. Alex si prohrábl husté vlasy, zapálil si černou dýmku a zabafal z ní. Kouř se rozplynul v řídkých paprscích slunce, pronikajících k nám skrze husté koruny stromů.

„Počínala sis dobře,“ pochválil mě Alex mezi bafáním a protáhl si dlouhé nohy. „Hodláš pracovat jako zdravotník sestra?“

„Možná,“ připustila jsem a posadila se na vlhkou zemi pod borovicí. Studený vzduch s sebou přinášel vůni lesa, což byla příjemná změna po dusnu panujícím v přeplněném stanu a pachu dezinfekce. „Proto jsem tady – abych to zjistila. Složila jsem maturitu a teď se rozhoduji, jestli půjdu studovat biologii nebo filosofii.“ Zvedla jsem hnědé jehličí a nepřítomně je hodila směrem ke stanu. „Ten voják šílel bolestí, ale všichni jsme v posledních letech žili v neustálém napětí – museli jsme se vypořádat s přidělovým systémem..., podmínkami, které jsme neměli pod kontrolou...“

Alex se vedle mě posadil a obklopil nás příjemný zemitý kouř z jeho dýmky, který mi připomněl táborák – a kromě toho odháněl komáry. „Ano, říkal věci, které neměl... , slova, za která by ho mohli popravít, kdyby ho někdo udal.“ Ohryzával náustek dýmky. „Tedy kdyby někdo cítil potřebu ho zradit.“

„... potřebu ho zradit...“ Jeho slova mnou otřásla. „Válka všechno mění, navzdory pravidlům a omezením,“ odpověděla jsem, když mi došel význam jeho připomínky. „Popíjet a kouřit je zakázáno, přesto skoro každý nasává a bání. Greta se nalíčí, kdykoliv může. Proč bychom si měli lámat hlavu kvůli opilosti nebo cigaretce, když nám může kulka každou chvíli uštěřit hlavu?“ Pohlédla jsem na zdravotnický stan, částečně zastíněný větvemi. „Žádný soud přece nemůže usvědčit muže šilícího bolestí.“

„Tím bych si nebyl tak jistý... Mluvíme o Říši.“ Ponořil se do stínu stromu a na okamžik se zamyslel. „Jak by se ti líbilo udělat něco, co je přísně zapovězené?“

Nečekaná otázka ve mně vyvolala vlnu vzrušení. „Asi bych napřed potřebovala vědět, jak moc je to nedovolené.“

„Tajemství určitě udržet umíš – koneckonců jsi původem z Ruska, jako já.“

„Ano,“ přisvědčila jsem, ale pro jistotu jsem dodala: „ale taky jsme Němci.“

Odmlčel se a pak prohlásil: „Bratříčkování s nepřitelem.“ Hovořil věcně, jako by ta slova neznamenaala víc než „pojďme se nasnídat“.

Předpokládala jsem, že nemá na mysli tajná dostaveníčka s ruskými vojáky nebo partyzány, ale jeho námitkou jsem si nebyla tak úplně jistá. Bez ohledu na jeho přesný záměr byla navržená činnost riskantní. Musel si všimnout mého zaváhání, protože se opřel o kmen stromu a zatvářil se jakoby nic.

„Seznámil jsem se se ženou, která mě pozvala do svého domu. Jmenuje se Sina,“ spustil. „Willi a Hans se sešli s jinými Rusy, ale já bych tě k Sině rád vzal, pokud jsi pro.

Popíjíme, zpíváme a občas si zatančíme. Alespoň se máme v těchhle bezútešných časech na co těšit.“

„Předtím jsi ji nikdy nepotkal?“

Alex se rozesmál. „Nikdy. Hans, Willi a já se rádi seznamujeme s lidmi. Alespoň se můžeme o našich *nepřátelích* něco naučit.“ Na slovo „nepřátelích“ schválně položil sarkastický důraz a pak ztišil hlas: „Všichni Rusové jsou pro mě něco jako rodina.“

Na jednu stranu bych moc ráda šla, na stranu druhou jsem se bála, že to někdo zjistí. Kdyby nás chytili, nejmírnější trest, který by mě mohl potkat, byl vyhazov z práce a potupná cesta nazpátek do Mnichova. Přinejhorším by mě usvědčili ze zločinu a zavřeli. Často jsem myslela na vězení a svoje sousedy a známé, kteří beze stopy zmizeli. Dokonce o nich jenom mluvit bylo považováno za zločin.

Navzdory hlubokým stínům v Alexových očích dál tančily hvězdičky. Těžko jsem odolávala jeho šarmu, hraničícímu s dobromyslnou nevinností, proto jsem přikývla, přestože bych radši zůstala v táboře. „Bude to dobrodružství, Alexi. Ráda poznám ruskou přítelkyni.“

Široce se usmál a vyklepal popel z dýmky na místečko nasáklé vodou. „Tak tedy dnes večer. A říkej mi Šuriku, prosím – jako všichni mí nejlepší přátelé.“

Toho večera cestou k usedlosti na předměstí mi Alex vyprávěl o své ruské rodině. Matka zemřela, když byl ještě malý, a jeho otec, lékař, se rozhodl přestěhovat do Mnichova, když byly Alexovi čtyři roky. Matku mu nahrazovala chůva, která na něho mluvila rusky jako moji rodiče mluvili na mě, když jsme opustili Leningrad. Z toho důvodu oba plynně hovoříme rusky a německy.

Alex byl z ruštiny nadšený mnohem víc než já, ačkoliv znovuobjevená láska k rodné zemi nás zasáhla oba. Proplétali jsme se lesem a povídali si o zvycích, svátcích a legráčkách, jež jsme si pamatovali z dětství. Hodně jsme se tomu

nasmáli. Urazili jsme dobrých pár kilometrů. Vítr se proháněl korunami borovic, jako když se měkkým kartáčem urovňuje samet. Avšak na východním obzoru se střelba postarala o žluté záblesky a houstnoucím soumrakem vibrovaly výbuchy bomb.

Usedlost stála v jižním cípu lesa a připomínala řadu navzájem propojených chýší. Nebyla zde elektrina a za okny jasně plály petrolejové lampy. Z chléva se ozvalo tiché zabučení krávy a hned vedle jsem si všimla kurníku se hřadem olepeným peřím.

Vtom z trsu plevele rostoucího uprostřed cesty vystarovala na svých voskovaných křídlech kobyłka zelená a já jsem nadskočila leknutím. Vrazila jsem do Alexe a on se smál mému holčičímu chování. Prolétla kolem nás velká bílá můra, přitahovaná světlem lampy. Obkroužila nás a dál se třepotala vstříc žluté záři.

Alex mě vzal za ruku a přinutil mě zastavit se. „Chci ti něco říct, než půjdeme dovnitř,“ oznámil mi. „Sina mě má ráda a já věřím, že si zamiluje i tebe, ale svěřil jsem se jí s určitými věcmi, o kterých ví jenom pár lidí.“

„Předpokládám, že především tvoji kumpáni, Hans a Willi,“ vyhrkla jsem bez přemýšlení.

Otočil se k východu, kde se obzor potáhl indigovou modří. Sledovala jsem směr jeho pohledu. Pořád zbylo dost světla, abych viděla jeho oči, z nichž se vytratilo obvyklé veselí a náhle působily vážně. „Hans o mně ví víc než kdokoliv jiný.“ Zaryl podpatek boty do měkké půdy. „Nikdy jsem tu nechtěl být. Nechtěl jsem přísahat věnost Hitlerovi a wehrmachtu. Podal jsem žádost, abych byl zproštěn služby, ale zamítli ji.“ Otočil se a pohlédl na mě velkýma tázavýma očima. „Možná mě pochopíš...“ Ukázal na stavení. „Stejně jako Sina...“

Chápala jsem ho, ale zmohla jsem se jenom na přikývnutí.

„Pojďme dovnitř,“ vyzval mě. „Sina už čeká.“

Přistoupil ke dveřím a zavolal na ženu jménem. Sina, dívka o málo starší než my, přivítala „Šurika“ i mě polibkem

na obě tváře a pozvala nás dovnitř. Přestože válka řádila jen pár kilometrů od jejího domova, zdálo se, že má dobrou náladu, a vůbec nevypadala jako žena sedláka, jak jsem si ji v duchu malovala. Byla štíhlá a tmavé vlasy měla důmyslně zapletené kolem hlavy. Nechodila zahalená v šátku a dlouhé zástěře zakrývající jednoduché šaty. Místo toho měla na sobě dámskou verzi námořnického obleku s modrou proužkovanou blůzou a širokým límcem s bílými knoflíky a sukni, dosahující k nahým kotníkům.

Ve světnici bylo útulno a teplo. O další vřelost se postarala vzájemná pospolitost. Skromné vybavení sestávalo ze stolu, židle a dřevěné postele velké tak akorát, aby se do ní vešla žena a její dvě malé děti, Dimitrij a Anna. Klečely u stolu a jedly polévku z dřevěných misek. Na druhé straně stál samovar a povalovalo se tam několik knížek. V nohách postele ležela kytara a balalajka a měly zkřížené krky. Dřevěné stěny, které by jinak zůstaly holé, zdobily barevné obrázky rudých a zlatých vlčích máků a odvážné geometrické vzory. Nad postelí v blyštivém stříbrném rámu visela malovaná ikona s plačícím Kristem.

„Posaďte se, posaďte se,“ vyzvala nás Sina. „Nemám dost židlí, tak si sedni na podlahu na ten starý koberec, Šuriku.“

Alex poslechl a zkřížil dlouhé nohy, následkem čehož mu z šedivých kalhot od uniformy vylezly černé vojenské boty.

„Nemám čaj,“ hlásila Sina, „tak budeme pít vodku.“ Sklonila se jako půvabná labuť a zpod postele vyčarovala lahev. Vzala od samovaru tři šálky, nalila do nich vodku a dva nám podala.

„*Za zdarovje*,“ zahalasil Alex a připil na zdraví. Následovaly přípitky na shledání a přátelství.

Sina seděla na posteli s nohama složenýma pod hubeným tělem. Dimitrij a Anna odnesli misky do dřezu a uvelebili se po matčině boku. „Takže ty jsi tu nová,“ poznamenala Sina směrem ke mně.

Postavila jsem prázdný kalíšek na stůl. „Narodila jsem se tady stejně jako Šurik, ale když mi bylo sedm, naši se

z Leningradu odstěhovali. Pracuji jako dobrovolná zdravotní sestra.“

Sina dramaticky rozhodila rukama. „O nic jsi nepřišla. Stalin spolu s bolševiky tuhle zemi zruinovali a zavraždili tolik našich lidí, že by je jeden ani nespočítal –“

Přerušila jsem ji. „Proto jsme odešli – kvůli pětiletce. Otec měl přátele, kteří přes noc zmizeli a už je nikdy nikdo neviděl.“

„Pak přišel teror a čistky,“ pokračovala Sina. „Divím se, že vůbec máme armádu. Spoustu důstojníků zlikvidovali jenom proto, že se generální tajemník obával, aby neohrozili jeho moc.“ Oči se jí hněvivě blýskaly. „A my uvěřili, že nás Němci osvobodí od Stalina... Spletli jsme se.“ Sklonila hlavu a pomalu s ní zavrtěla. „Místo toho nás na místě zabíjeli a my jsme vypalovali své domy a úrodu, aby z nich wehrmacht neměl užitek.“ Její pravá ruka se nenápadně sunula k polštáři. „Dostali jsme za úkol Němce likvidovat.“

„Máš manžela?“ zeptala jsem se. Už jsem se nechtěla bavit o zabíjení.

„Ano, silného pohledného chlapa, kterého by nacisti okamžitě zastřelili, kdyby se jim dostal do rukou.“ Zvedla paže z lůžka a zatřepotala s nimi jako křídly. „Ale teď je volný jako pták. Vidáme se, když se mu podaří proklouznout – uprostřed noci, potmě, kdy oba můžeme na chvíli utéct svým starostem.“

„Je partyzán,“ upřesnil Alex a podíval se na mě. „Z přesvědčení a ze zásady bojuje proti...“

Zarazil se, ale já očekávala, že další slovo, jež vypustí z úst, bude „zlu“.

Alex se natáhl pro knihu ležící na stole a podržel ji před sebou. „*Zločin a trest* – jedna z mých nejoblíbenějších. Můžeme si z ní předčítat, jestli chcete.“

Sinina pravačka se stále sunula k polštáři, dokud nezajela pod jeho povlak. Připadalo mi to zvláštní, ale o co jí jde jsem pochopila až v okamžiku, kdy ze skryše vytáhla černou pistoli.

Zalapala jsem po dechu a cítila, jak blednu.

Alex listoval knihou a neměl ponětí, co se děje. „Dostojevský,“ zamumlal, aniž vzhlédl, „je ten nejkřesťanštější ze všech ruských spisovatelů, alespoň podle mého názoru.“ Na okamžik odtrhl zrak od stránek a pohlédl na naši hostitelku.

Černá hlaveň mířila přímo na nás. Seděla jsem za Alexem uvelebeným na podlaze a z nadhledu jsem viděla, jak se mu hnědá bohatá kštice vzadu vlní. Do obličeje jsem mu neviděla a zajímalo by mě, jestli zesinal stejně jako já.

Aniž zvedl hlas, řekl: „Sino, polož to, prosím. Ještě nešťastnou náhodou jednoho z nás zastřelíš.“

„Nebyla by to nehoda,“ odpověděla. Děti jí seděly po boku a upřeně na nás zíraly – na mě, usazenou na židli, a na Alexe, uvelebeného na koberci přede mnou.

„Máme zabít Němce,“ prohlásila a významně se odmlčela. „Ale vy nejste jako oni. Slovanské duše se nikdy nezbavíte.“

Cvakla spoušť. Vyjekla jsem, ale neozval se výstřel a kulka se mi nezaryla do kůže.

„Vidíš? Úplně zbytečně jsi Natálii vystrašila,“ pokáral Alex Sinu a pohrozil jí prstem. „Styď se.“

Sevřela jsem v prstech okraj sedadla, abych z něj nespadla, tak moc jsem byla rozklepaná. „Vyděsila jsi mě k smrti, Sino. To bylo podlé.“

„Starý trik,“ broukl Alex. „Při našem seznámení jsem zažil totéž a měl jsem tě varovat. Jenže jsem netušil, že to zkouší na každého Němce, kterého potká.“ Otočil se ke mně a spiklenecky zamrkal.

„Nejsem tak pitomá, abych nechávala nabitou pistoli v blízkosti dětí.“ Sina se usmála a vrátila zbraň pod polštář. Nato objala svoje potomky kolem ramen a sevřela je v náruči. „Brzy budou dost staré, aby se s ní naučily zacházet. Těším se, až je uvidím zabít svého prvního nepřítele.“

Vyděsila mě představa, jak ruské děti střílejí na německé vojáky. Ti by je hned odpráskli jako škodnou. „Můžu dostat ještě jednoho panáka?“ zeptala jsem se a výmluvně zvedla kalíšek.

„Prosím, posluž si,“ vyzvala mě Sina.

Nalila jsem si vodku. Pálenka zabrala a odplavila šok a napětí. Potom jsme zpívali a smáli se, dokud Sina nevzala balalajku a nezahrála melancholickou písničku. Melodie mi připadala povědomá, pamatovala jsem si ji z dětství, ale vzpomínka to byla natolik prchavá, že jsem ji nedokázala polapit. Alex skladbu znal a přidal se k Sině, zatímco já tiše tleskala do pomalého rytmu. Děti se pustily do tance. Chytily se za ruce a sladily své kroky.

Připozdívalo se a na zdi domu zaútočily kapky deště, které nás přinutily zůstat déle, než jsme předpokládali. Petrolejka blikala, ale Sina, než aby doplnila palivo, nechala ji prskat, dokud nezhasla. Povídali jsme si potmě a děti se chystaly na kutě. My dospělí jsme otevřeným oknem sledovali, jak na východě vybuchují bomby a k bezoblačné obloze poseté hvězdami šlehájí bílé a žluté oslnivé záblesky.

Noc pokračovala a Sina, utlumená vodkou a možná i smutkem, zazpívala píseň, která mi vehnala slzy do očí. Začínala hlubokými mollovými tóny a pak narůstala do takových výšek, až jsem se obávala, aby se pod její silou nerozletěly dřevěné trámy. Nakonec se melodie rozplynula v základní stupnici a odnesl ji vítr.

Dotkla jsem se Alexovy hlavy, která se mi opírala o nohy. „Je načase vrátit se do tábora, jinak po nás vyhlásí pátrání.“ Trochu se mi pletl jazyk a slova zakopávala jedno o druhé.

„Ano,“ přisvědčil Alex a stoupl si na všechny čtyři, než se zvedl na nejisté nohy.

Rozloučili jsme se, políbili Sinu na dobrou noc a slíbili, že ji opět navštívíme. Alex přísahal, že se příště obejdeme bez vodky, abychom mohli vést inteligentní diskusi o Puškinovi a Tolstém.

„Je báječná,“ oznámila jsem Alexovi a zvažovala, jestli jsem Sinu výstižně popsala. Připadala mi exotická, úplně jiná než ostatní lidé, které znám. Vyvolávala ve mně vzdálené vzpomínky na Leningrad. Ale i lidé z mé dávné minulosti byli odlišní. Ti, které jsem znala jako dítě, nesnesli srovnání s obyvateli venkova postiženými válkou.

Cestou do tábora jsem vzhledla k obloze poseté hvězdami. „Mohla bych se natáhnout a dotknout se jich,“ prohlásila jsem. Posunula jsem si brýle a zvrátila hlavu, abych na tu nádheru lépe viděla.

Nekoukala jsem, kam šlapu, a jen taktak jsem se vyhnula velké louži. Raději jsem si zula boty, abych je neměla celé od bláta. Objala jsem Alexe kolem pasu a vychutnávala si vodku, která mě stále hřála v žaludku, a chladnou vlhkou prst, jež se mi prodírala mezi prsty u nohou. Ráno za svoji nestřídmost krutě zaplatím, avšak smýt bláto z nohou bude snazší než zbavit se kocoviny.

Navzdory večerní nevázanosti jsem v Alexovi našla opravdového přítele, takže se noční dobrodružství v konečném důsledku vyplatilo.

O několik dní později začalo pršet a tábor se proměnil v bažinu pod mokrým příkrovem z větví. Představovala jsem si, co přinese o hodně chladnější podzim a zima, kdy se podmínky opravdu zhorší.

Do tábora denně přivázeli zraněné vojáky a někteří byli v tak zuboženém stavu, že jsem začínala pochybovat o tom, že chci doopravdy být zdravotní sestrou. Často jsem po dlouhých službách z posledních sil doklopýtala do postele, po nekonečných hodinách na ošetřovně k smrti vyčerpaná a s očima podlitýma krví. Obzvláště jeden z lékařů vyžadoval striktní dodržování pravidel a nařízení, včetně zkrácených přestávek na odpočinek. Zdravotnický personál se nesměl mezi sebou bavit a kouření bylo v táboře přísně zakázáno. Každému ztrpčoval život, včetně mě. Ošetřoval raněné, a přitom kritizoval způsob, jakým ovazují rány, podávám léky a píchám injekce, a pouze tím podrýval moje sebevědomí. Velice se mi ulevilo, když ho nečekaně přeložili dál na sever.

Když bylo hezky, Alex, Hans a Willi často obědvali spolu s dalším medikem, Hubertem Furtwänglerem, na oblíbeném místě poblíž tábora. Skrz listoví dubu dopadaly na jejich stůl

paprsky slunce a oni vypadali jako zachycení na dobovém snímku. Polní lahve a cínové šálky se leskly mezi nedojetými krajíci chleba a silnými plátky sýra. Když nebylo tolik práce a mohli se nepozorovaně vytrahit, seděli na plotě poblíž poškozené budovy a kouřili. Napadlo mě, že vytvořili svérázné bratrstvo.

Ti tři, kromě Huberta, si mezi sebou často špitali, a vždycky se překotně odmlčeli, když se k nim někdo přiblížil. Několikrát mě pozvali, abych se k nim připojila, ale většinou vystačili s pouhým pozdravem. Povíдали jsme si o úplně obyčejných věcech: o počasí, o vzrušení z povinnosti nebo jejího opaku, o dřině na ošetřovně a stesku po domově a přátelích.

Byla jsem si jistá, že když jsou sami, probírají i jiné věci – zakázaná témata, která se odváží nadnést pouze oni. Neměla jsem o tom jediný důkaz kromě jejich chování, když si mezi sebou obezřetně špitali a mimoděk hrbili ramena. Jako by si sdělovali nějaká tajemství. Na to konto by je vyslechl každý všímavý agent gestapa. Jednou, když seděli a kouřili, všimla jsem si zbytku hákového kříže vyrytého do země. Alex se je honem pokoušel smazat botou. Horní část symbolu byla přeskrtnutá velkým X.

V září Williho a Huberta převedli k jiným jednotkám a Alex onemocněl. Dozvěděla jsem se to od Hanse.

„Alex má záškrť.“ Stáli jsme v lesíku s břízami, jejichž koruny zlatě zářily.

„Záškrť?“ Byla jsem v šoku, protože většina z nás byla proti téhle nemoci očkováná.

„Má vysokou horečku a je upoutaný na lůžko,“ hlásil Hans. „Zjevně vakcínu nedostal.“ V bledém světle vypadal jeho pohledný obličej s propadlými tvářemi ztrhaně, jak si na něm náročná služba v polním lazaretu vybírala svou daň. Svůj podíl na tom měl i nestálý pracovní rytmus, kdy nudu střídalo vražedné tempo, a nedostatečné armádní přiděly. Smekl čapku a odehnal otravnou mouchu. „Jestli to nechytinu, budu mít štěstí. Máme sníženou imunitu, protože jsme darovali velké množství krve ve prospěch armády – a tady, v Rusku,